

Nález gotického stropu z 15. století

(K výsledkům průzkumu čp. 459/I na Starém Městě)

Zásady a metody komplexních rekonstrukcí objektů, které s neúprosnými požadavky, normami a představami dnešní doby zasahují do původních historických struktur stavebních památek, přinášejí zároveň nutnost i vítanou příležitost k hloubkovým stavebně-historickým průzkumům, jejichž výsledky se pak ve větší či menší míře stávají jedním z předpokladů pro projekt vlastních rekonstrukčních prací. Při nutnosti prozkoumat téměř všechny vertikální i horizontální konstrukce objektů přirozeně dochází i na řadu prvků, které nebyly ve starších plánech přestaveb a úprav zachyceny zejména proto, že úpravy prováděné v minulosti – na rozdíl od dnešních komplexních metod – tyto starší prvky a konstrukce v podstatě respektovaly bez větších zásahů a spokojily se s jejich pouhým optickým zakrytím, či přezděním.

Stavebně historické sondážní průzkumy tak umožňují poznat, zjistit, popsat a zhodnotit to, co nebylo v písemných pramenech (zpracovaných v pasportech SÚRPMO) zachyceno; je to disciplína, která přináší řadu zjištění jak detailů, tak i poznatků povahy technologie konstrukcí.

Je tomu tak i v případě průzkumu domu čp. 459/I, bývalého Richtrova nadačního domu mezi Malým náměstím, Michalskou a Hlavsovou ulicí. Tato zpráva není vyčerpávajícím rozbohem dějin domu, ani podrobným zhodnocením výsledků stavebně historického průzkumu; práce nejsou v současné době zejména na exteriéru zdaleka dokončeny a zatím není zpracován výsledek restaurátorského průzkumu stropů. Chceme tu pouze upozornit na některé dílčí, avšak velmi zajímavé nálezy týkající se především středověké výstavby domu, zvláště odkrytí gotického prostoru s profilovaným stropem a další zaniklou výzdobou, které patří v posledních letech k nejzajímavějším. Stavba vznikla spojením tří starších původně samostatných středověkých gotických objektů s mladšími přestavbami a s fragmentem románského domu pod východní částí při Malém náměstí. Je to patrné ve skladbě sklepů zejména pod přední budovou při náměstí, tak i v půdorysném rozvrhu hlavních nosných zdí, které jsou středověké až do výše půdního prostoru, jak to bylo zjištěno u jednoho z těchto domů – U vlčího hrdla – nálezem gotického cihelného zdiva.

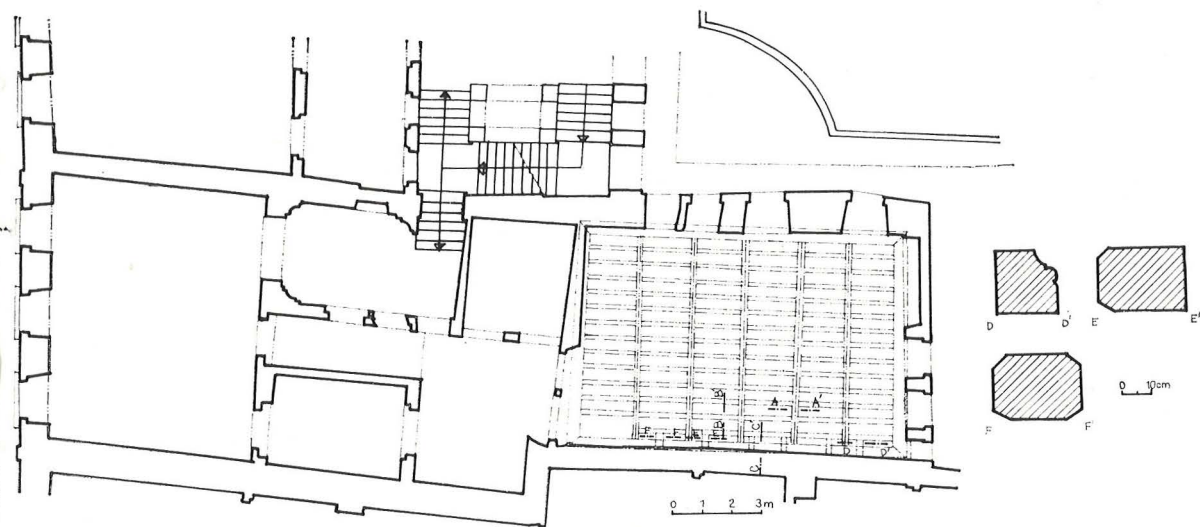
Hlavní středověkou výstavbu lze zařadit do 14. a 15. století, kdy oba přední domy jako samostatné prošly významnými přestavbami setřenými ovšem zčásti dalšími zásahy renesančními, barokními a klasicistními. Stavebně historický průzkum prováděný v souvislosti s generální rekonstrukcí odhalil mimo některé již známé prvky další vysoce pozoruhodné fragmenty a části středověké výstavby objektu, umožňující blíže posoudit jeho stavební dějiny a vybavení ve 14. a 15. století.

Tato zjištění se týkají především domů při náměstí, jimž se chceme dále věnovat. Je to východnější dům U vlčího hrdla a západnější U modrého jelena; v obou případech se jednalo o dosti nákladné měšťanské objekty, z nichž západní prošel i rukama šlechtickými. Nutno připomenout, že vskutku bohatě vybavených a zdobených měšťanských objektů se podařilo v posledních letech při průzkumech zjistit několik, vzpomeneme-li například čp. 432/I U zlatého melounu v Michalské ulici, či čp. 150 a 151/I v Karlově ulici.¹ Ve východním domě jde především o průzkum klenutého přízemí a přilehlých prostor. V klenutém přízemí byly zjištěny originální klenební výběhy v rozích místnosti, sklenuté původně dvěma poli křížové žebrové klenby, stejně jako v zadním prostoru, kde ovšem došlo k dalšímu narušení pozdější vestavbou nosných pasů barokního schodiště. K těmto rohovým výběhům se pojí i další zjištění osekaných přístěnných výběhů na stěnách a nálezy původních středověkých omítek stěn s drobnými zbytky nečitelné polychromie, kterou nebylo možno dosud přesně vyhodnotit. V přední místnosti se dvěma křížovými poli lze jasně zjistit dvě gotické stavební etapy rozdělené časově požárem domu, který je jasně patrný na narušení kamenného zdiva starší fáze. V souvislosti s těmito dvěma fázemi je tu ovšem velmi pozoruhodný rozdíl v utváření profilace rohových výběhů kleneb; tyto prvky jsou pečlivě profilovány a opracovány nejen v místech, kde vystupovaly ze zdi, ale i ve skrytých částech. Povrch žebor je navíc pokryt stejnou rovnoměrně ztmavlou vrstvou i v místech zazděných tak, že se zdá, že původně byly i tyto části vystaveny určitou dobu působení vnějších vlivů. Nebýt jejich průběhu, který vybíhá do oblouku, mohlo by podle utváření jakýchsi šikmých štítků při výběhu profilu jít spíše o druhotně použité části rozebraného jiného architektonického prvku.

Rohovým žebřům profilačně ani opracováním a materiálem neodpovídají dvě protilehlé osekané přístěnné konsoly (výběhy žebor) na dlouhých stěnách místnosti. Tyto prvky nasažené do zdiva, které není již dotčeno stopami požáru, pocházejí z úprav po ohni a mají podle vystopovaných prvků zbytků profilace žebor vybíhajících přímo z plochy zdi utváření zcela odlišné, ukončené třemi pásky v tupém úhlu na vrcholu žebra, značně se lišící od výrazných rohových prvků s ostře ukončeným štíhlým hruškovcem. Jde o profilaci zjevně mladší, patrně až z 15. století, přičemž datace je vzhledem k torzovitosti dosti obtížná. Gotické omítky, zachovalé zejména na západní dlouhé stěně, navazují právě na tyto mladší architektonické prvky.

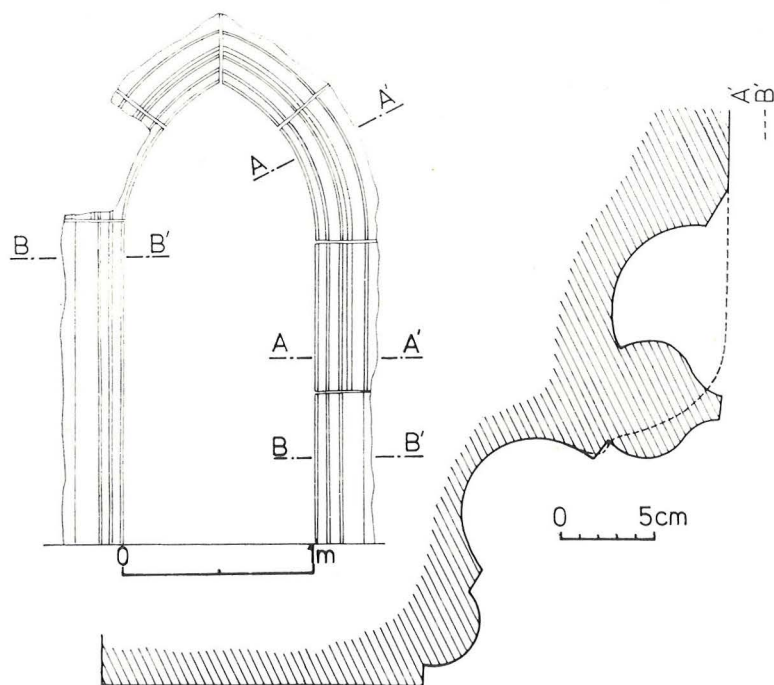
Poněkud nejasná je otázka vztahu těchto dvou stavebních etap, zvláště s ohledem na výrazný rozdíl profilace rohových a přízedních článků. Vzhledem k tomu, že zbývající části vlastní klenby byly beze zbytku osekány a zmizely, nelze již dnes určit způsob napojení žebor ve vlastní ploše klenby; známe sice některé případy napojení žebor odlišného profilu, zejména u pozdně gotických přestaveb starších prostorů, avšak v tomto případě se rozdíl v profilacích zdá dosti těžko napojitelný bez architektonického násilí.

Jako v přední místnosti jsou stejné rohové klenební výběhy zachovány i v místnosti směřující do nitra objektu. V její přední části na ně navazuje zachovalý fragment hmoty původní gotické klenby přerušeny dále barokními konstrukcemi. Původní rozsah místnosti nelze přesně určit, lze jej však odhadnout podle průběhu jejího fragmentu i podle segmentové středověké omítané špalety mezi touto prostorou a průjezdem. Z průjezdu pak špaletě odpo-

Celková situace stropu ve střední části domu s řezem druhotně použitých podpůrných trámů

Gotický kamenný portál odhalený v průjezdu po úplném odkrytí

vídá lomený gotický portál, v jehož profilaci se uplatňuje výrazný hruškovec a výžlabek, v dolní části dosti poškozený osekáním – i když tu lze zjistit původní průběh profilu – a zčásti přeštukovaný a přetřený červenou, patrně až barokní polychromií. Portál byl tedy již dříve v minulosti vyspravován, než došlo na počátku 19. století k jeho zakrytí masivní dřevěnou okenicí lomeného tvaru (dnes již zaniklou). Podle profilace ho lze datovat do druhé poloviny 14. století, časově nedaleko pojetí rohových klenebních výběhů, tj. do starší gotické fáze stavby.

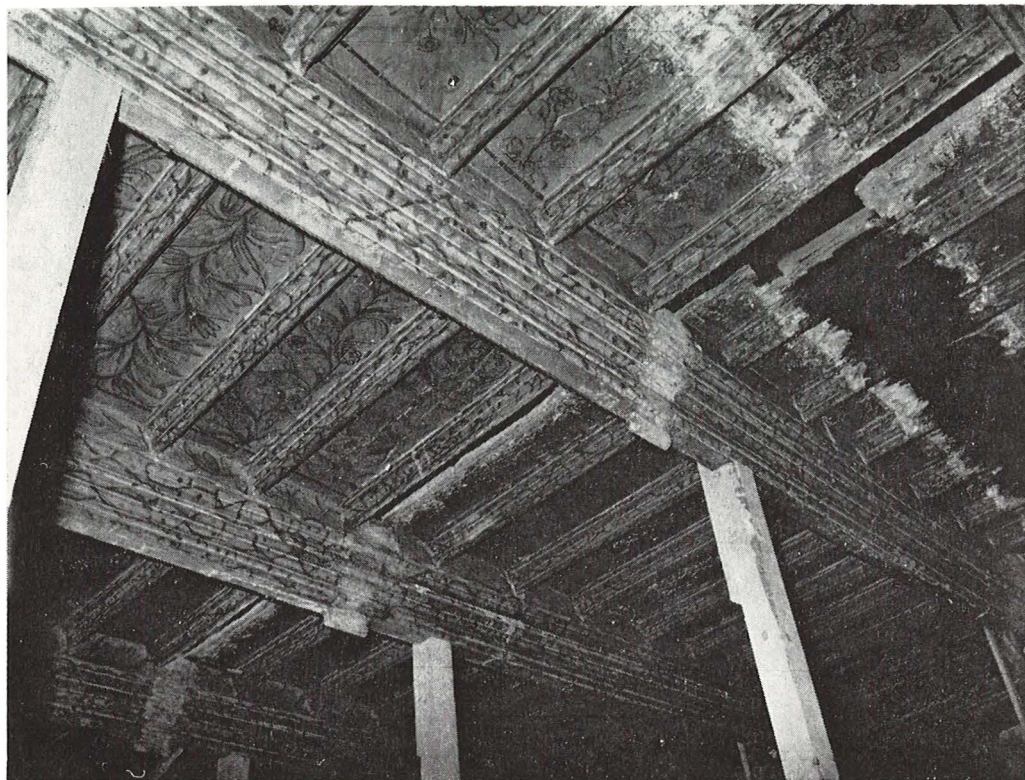
Průjezd, druhotně zúžený vestavěnou zdí s klasicistním členěním a falešnou klenbou je při dvoře v šíři původního prostoru sklenutého valenou klenbou ukončen půlkruhovým obloukem z kvádrů na hraně okosených. Pod renesanční úpravou klenby jsou patrný rovněž starší omítky středověkého charakteru, které navazují na ostění oblouku. Můžeme předpokládat, že tento prostor vznikl rovněž současně na sousedním prostoru v období od druhé poloviny 14. do počátku 15. století.

Jestliže horní patra tohoto prvotně středověkého domu ztratila přestavbami mladších dob své původní charakteristické rysy i detaily a jsou zachována asi jen ve vertikálních konstrukcích nosných zdí, pak je tomu poněkud jinak u sousedního, západnějšího domu U modrého jelena. V jeho přízemním uličním traktu, pomineme-li zachované středověké sklepy s fragmentem původního schodiště přímo do ulice, jsou v půdorysu gotických nosných zdí dvě hloubkové prostory s renesančními a barokními klenbami; v dělicí zdi pak je zachován pravoúhlý gotický portál s okoseným ostěním. Mezi uličním a dvorním traktem je patrný výškový rozdíl, místnosti tu mají středověké valené klenby, západnější se otvírá do dvora obnoveným lomeným portálem. Příčiny tohoto výškového rozdílu lze patrně hledat v průběhu mladší gotické přestavby při rozšíření domu o dvorní takt a křídlo vybíhající do nádvoří.

Dům je ve zdivu gotický do výše druhého patra, a to v uličním i dvorním traktu. Tento fakt, známý už ze zpracování pasportu SÚRPMO, byl potvrzen při sondážním stavebně historickém průzkumu, kdy byla navíc zjištěna řada fragmentů a výzdoby zejména stropních konstrukcí dokládajících středověký původ i složitost renesančních a barokních přestaveb domu. Řada zazděných kapes po uložení trámů v prvním patře při náměstí dokládá, že k základní změně patrování na dnešní úroveň prvního a druhého patra došlo v době renesančních úprav, kdy byly druhotně použity některé gotické stropní konstrukce a nosné trámy s profilací středověkého charakteru a se zbytky polychromie. Tehdy se octl mimo úroveň patra i fragment okenní špalety z kamenných kvádrů ve stěně do náměstí objevený průzkumem a odpovídající úrovni zmíněných kapes ve zdivu.

Zde ovšem narážíme na zajímavé zjištění v tom, že dnešní úroveň podlah prvního patra uličního traktu se shoduje s úrovní středověké skladby dvorního křídla. Musíme tedy předpokládat, že v tomto původním stavu existovala mezi dvorní a uliční částí domu citelná výšková difference, překvapivě opačná situaci v přízemí; tuto skutečnost se nám zatím nepodařilo uspokojivě vysvětlit.

V předním uličním traktu ve druhém patře je dobře patrný zchovalý zbytek renesančního záklopového stropu s plochým členěním širokých profilovaných lišt a dvěma vrstvami polychromie z období renesančního a raně barokního. Raně barokní úprava patrná v polychromii

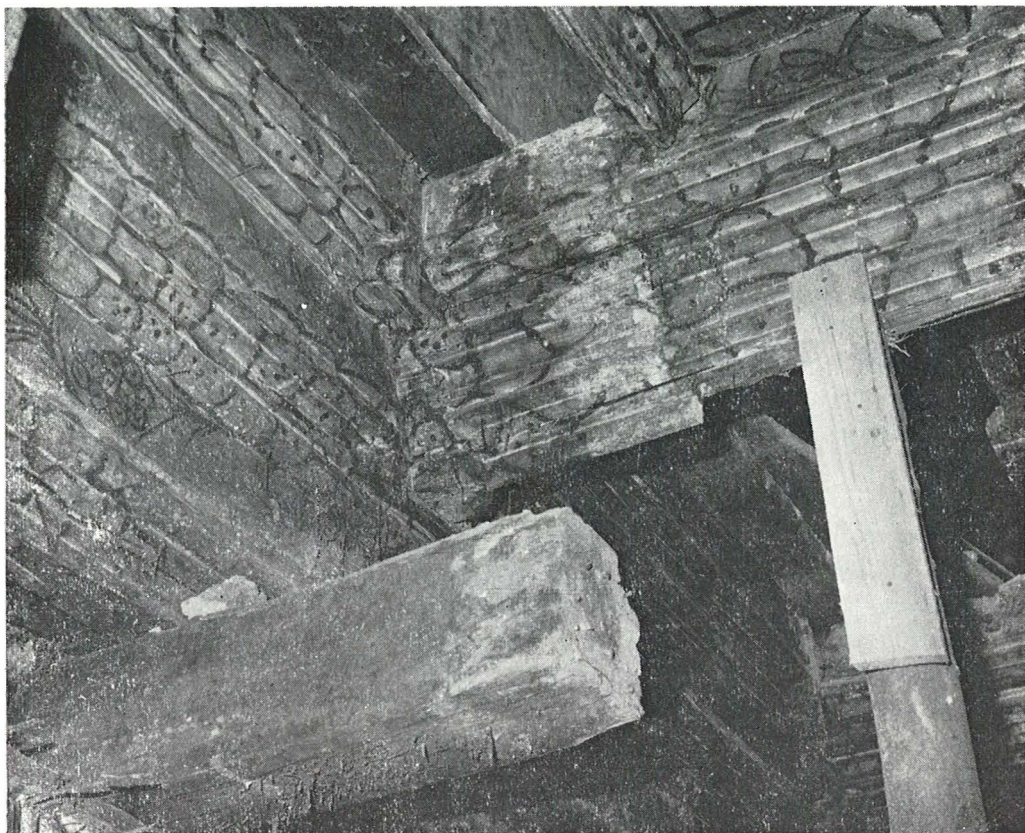
Richtrův dům čp. 459/I. Celkový pohled na odkrytý strop po odstranění mladších příček. Na trámech v místě někdejších příček patrna intaktně zachovaná profilace

stropu tedy v jádře respektuje stav, daný středověkou a renesanční úpravou, podobně jako uvidíme u středověkého křídla dvorního.

Tím se dostáváme k překvapivě dochovanému stavu dvorní části domu. V prvním i druhém poschodí je tu zachováno nejen patrování, nýbrž i původní středověké a renesanční stropy druhotně zakryté mladšími rákosovými podhledy.

Nejvýznamnější a svým způsobem ojedinělý nález byl učiněn v prvním patře, kde se v celém rozsahu hlavních středověkých nosných zdí křídla objevil relativně dobře zachovalý strop s bohatou gotickou profilací, navazující na třikrát odstupněný masivní přístěnný pás. Tento pás se skládá ze tří trámů, stupňovitě vysazených nad sebou a na hranách přesahů bohatě profilovaných soustavou oblounů, výžlabků a pásků. Do horního trámu jsou pak zasazeny hlavní trámy vlastního stropu rovněž bohatě profilované stejným systémem jako přístěnné prvky. I tento trám je složen ze dvou technických prvků, opticky však spojených v jediný celek.

Nejlépe je zachována situace na západní stěně sálu. Zde je takřka úplně zachován přístěnný věnec v celé své profilaci, pouze v severozápadním rohu část trámu a stropu chybí. V místech

Detail zadní stěny sálu s napojením trámů do přístěnného věnce, pod nímž druhotně použité části trámů též s gotickou profilací

průběhu trámů stropu a jejich napojení do přístěnného věnce probíhají na zdi gotické dvouvrstvé omítky, trámy nejsou zapojeny do zdíva. Severní stěna má přístěnný věnec na spodní části poškozený sedřením profilace, pod níž je silnější vrstva mladších omítek. Podobná situace je na stěně východní, kde je navíc patrna výrazná přizdívka, která podchycuje spodní plochu přístěnného věnce. Největší narušení spodní části profilace je možno sledovat na stěně jižní, kde došlo v 18. století ke zvýšení okenních špalet právě na úkor těchto starších dřevěných prvků.

Vlastní dlouhé trámy, členící strop do dlouhých polí, jsou zachovány ve své profilaci v podstatě intaktně s výjimkou posledního ukončujícího vrcholového profilu s nevýrazným hrůškovcem, který se zachoval pouze v místech průběhu příček z 18. století a v části při západní stěně. Vlastní plochy mezi hlavními trámy stropu pak člení profilované lišty. Celý strop je ozdoben výraznou raně barokní polychromií s rozvilinovými motivy na světlém základě, datovatelnou do druhé půle 17. století, pod níž byla předběžnou sondou zjištěna

starší monochromní vrstva světle hnědavé barvy. Z této doby pochází i drobná úprava několika menších polí stropu v části při severovýchodním rohu místnosti.

Na spodní straně přístěnného trámu na západní stěně je plně dochován i původní stav s výraznou truhlářskou drážkou; stejná situace byla odhalena sondami i na severní a východní stěně pod přízdívkami. Toto zjištění má velký význam zejména proto, že ukazuje na někdejší existenci dalších vertikálních prvků, které původně navazovaly na strop při vlastních stěnách. Jedná se zřejmě o táfování stěn současné se stropem, jak je známe například z císařské komnaty na Karlštejně. Tuto domněnku výrazně posiluje zejména souvislost s raně barokní polychromií, kterou je strop zdoben. Na spodní hraně podstropního věnce jsou právě v otiscích této polychromie patrna nepolychromovaná místa svědčící o tom, že ještě v době této raně barokní úpravy zde byly v pravidelných intervalech umístěny ploché lišty s oblounem na hranách jako součást táfování, jehož vlastní desky byly zasunuty do zjištěné drážky.² Stav a charakter eventuální původní středověké polychromie bude předmětem restaurátorského průzkumu stropu. Pomoci zde snad mohou i části druhotně použitých rovněž gotických trámů, které v 18. století nově podchytily strop.

Překvapivé bylo rovněž zjištění, k němuž došlo po odstranění násypu stropu při stěnách. Hlavní trámy stropu nejsou totiž zasazeny do zdiva, nýbrž pouze zapojeny do horního trámu věnce a při zdi jsou rovněž ukončeny; nemají tedy v žádném případě nosnou funkci. Nejedná se přitom o mladší zásah, neboť strop je zachován v konstrukčně původním stavu a na zdi za rovněž ukončenými trámy u tří probíhá zachovalá středověká dvouvrstvá omítka.

Musíme tedy předpokládat jiný způsob horizontálních nosných prvků, patrně podchycením vlastního věnce přístěnných trámů konzolami nebo podobným způsobem. Stopa po otisku většího prvku patrná v raně barokní polychromii v místech jednoho z druhotně osazených trámů by mohla patřit právě takovému článku. Vlastní konstrukce stropu je svým způsobem ojedinělá a nemá v našich zemích a ve své době srovnatelných obdob, pokud to dosud známý památkový fond umožňuje. Naproti tomu lze najít velmi příbuzné řešení i další podrobnosti ve francouzské tvorbě 14. a 15. století.³

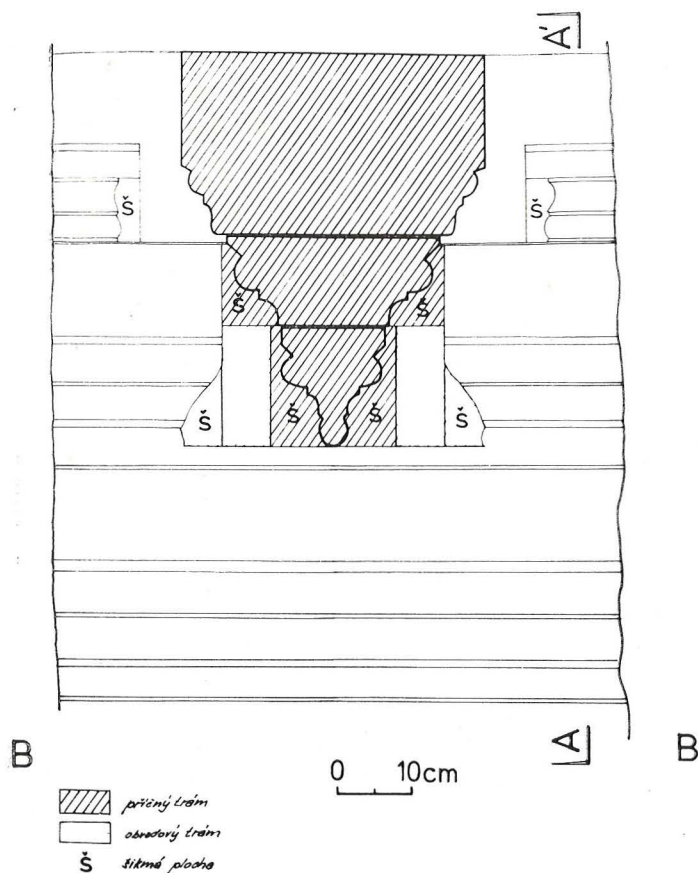
Členění stropu lze rozdělit do tří hloubkových plánů. První vytváří rámuující dřevěný vlysový pás, který vymezuje základní plochu stropu. V ní se uplatňují hlavní podélné trámy vlastního stropu, které jej dělí na několik obdélných, relativně hlubokých polí, a které tak představují druhý plán. Třetí tvoří plasticky tvarované trámky (lišty), které tato dlouhá pole opět člení na řadu příčně podélných políček vytvářejících dojem hlubších kazet. Jde tedy o výrazně architektonicky rozčleněný celek, jehož plasticitu umocňuje bohatá profilace všech prvků, které se v detailu v pravidelných sestavách opakují. Na stěnách pak navazovalo dřevěné táfování, členěné již jen plochými lištami.

Pro takto monumentální a celkově pojatý středověký interiér nemáme u nás mnoho obdob. V zásadě lze jmenovat příklad stropu a stěn tzv. Karlovy světnice na hradě Karlštejně z roku 1355,⁴ nebo výzdobu staré radní síně Staroměstské radnice,⁵ či strop v jihlavské radnici ze závěru 15. století.

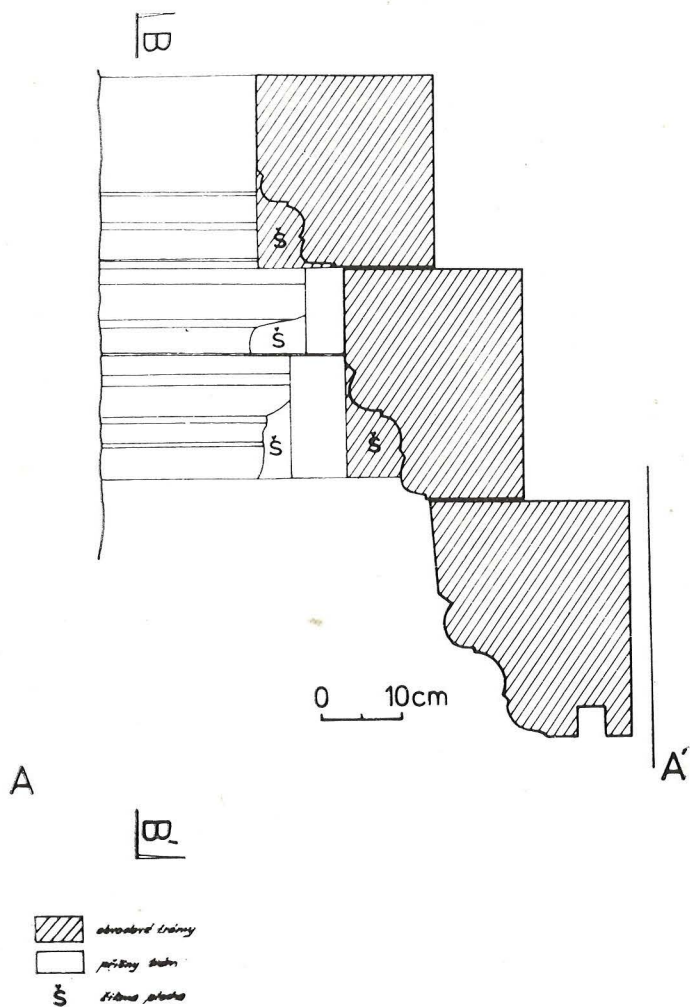
V profilaci dominují oblouny oddělené výžlabky a pásy v bohatém, avšak spíše opticky zmnoženém malebném účinu. Je to profilace podstatně členitější a slohově výraznější než

u stropu zjištěného při průzkumu čp. 150 a 151/I v Karlově ulici, datovatelného na základě dalších částí interiéru, zvláště nástěnných maleb, do závěru 14. století.⁶ Jedná se o profilace trámu jediným masívním hruškovec, podobně jako u velmi blízkých trámů stropu odkrytého v čp. 18/I, U radnice.⁷ Příbuzné utváření mají i původní gotické trámy stropu nalezeného a restaurovaného v čp. 432/I, Michalské ulici (U zlatého melounu), kde jde v podstatě o samotný, dosti štíhlý hruškovec, položený na širším, na hranách okoseném trámu.⁸ Trámy byly podle zjištění po odkrytí stropu použity druhotně – tyto stopy při restaurování byly žel odstraněny – a lze je datovat rámcově do 15. století. Souvisí patrně s celou velkou výraznou gotickou přestavbou, k níž patřila i velmi bohatá fasáda s náročnými profilovanými prvky oken sálu, které podle slohových znaků spadají do počátku 15. století, doby Václava IV. nebo jen o málo mladší.

Strop čp. 459/I stojí podstatně blíže profilaci stropu ve staré radní síni Staroměstské radnice, a to zejména optickým účinem zmnožení drobných profilů trámů a mohutného přístě.

Řez hlavním trámem stropu s pohledem na přístěnný věnec. Patrné složení trámu ze tří prvků. Písmena Š označují šikmé plochy na přechodu profilace přístěnného věnce

Řez přístěnným věncem s patrným složením ze tří na sebe kladených trámů a s rýhou pro uložení desek zaniklého obložení stěn

ného trámu, do něhož ovšem v případě námi zjištěném zabíhají stropní trámy komplikovanějším způsobem než u radní síně, kde trámy plynule navazují na profilaci přístěnných trámů. Tento způsob se uplatňuje ostatně i v uvedené již Karlově světnici na Karlštejně, kde ovšem v členění naopak dominují výrazné výžlabky, oddělené jen drobnými plastickými profily. S oběma zmíněnými případy však sdružuje zmiňovaný strop základní skutečnost jeho napojení na původní táfování a obložení stěn dřevěnými deskami s vystupujícími plochými lištami, tedy skutečnost, že nejde jen o strop sám, nýbrž o celý středověký interiér místnosti.

Blízkou analogií je také strop a táflování stěn ve staré radnici v Jihlavě, datovaný patrně do druhé poloviny 15. století.⁹ Liší se však především tvarem přístěnného trámu s plynulým pokračováním do profilace trámů vlastního stropu, podobně jako ve Staroměstské radnici. Rovněž jeho celková plocha, redukce lišt, záklopu na ploché prvky i zabíhání profilace postupným stažením celého profilu do jednoho bodu je vskutku jakoby poněkud slohově pokročilejší, zatímco u našeho stropu je tento detail řešen tradičním způsobem ukončení do mírně sešikmené plochy.

Datace na základě historických zpráv je, jako u většiny měšťanských domů, pouze nepřímá a do značné míry problematická; od počátku 15. století lze sledovat napřed citelný pokles a pak opětný nárůst ceny domu, ale možný vztah těchto změn k jeho stavebním dějinám je poněkud zkomplikován politickou nejistotou doby, zejména v první polovině 15. století.¹⁰ Pro časové určení stropu je tedy nutno spíše vycházet z vlastního slohového charakteru díla, zvláště ve vztahu ke stropu v síni Staroměstské radnice, s nímž ho pojí výrazná plasticita, malebnost trámů a jejich profilace v jednotě s výrazným pročleněním plochy a její rytmiizací. Plošší modelace lišt členících obložení stěn je zase bližší Karlově světnici na Karlštejně, z mladších případů se objevuje v Jihlavě. Ve shodě se stropem Staroměstské radnice však zmiňovaný případ nevybočuje nijak ze slohové základny pozdní fáze lucemburské gotiky. Přistoupíme-li na navrženou dataci síně v radnici do rozmezí let 1399–1407, pak by bylo možno i strop v Richtrově domě položit do doby nepříliš vzdálené, snad do prvního či druhého desetiletí 15. století.¹¹ Je ovšem třeba mít na zřeteli, že datace památek tohoto druhu je zatím spíše hypotetická, přičemž zejména poměrně malý památkový fond v této oblasti přesnější údaj znesnadňuje. Srovnáme-li náš strop s již zmíněným příkladem z Karlovy ulice s relativně prostou profilací jediným výrazným hruškovcem, mohl by se námi pojednávaný prvek vůči němu jevit jako slohově výrazně pokročilejší a snad i citelně mladší. Je třeba předpokládat, že produkce této doby byla v Praze patrně rozdílné úrovně. I v Karlově ulici jde přitom o výtvarně velmi náročný interiér s nástěnnými malbami z dvorského okruhu Václava IV. S přihlédnutím k obecnějším souvislostem doby kolem roku 1400 i k navržené dataci staroměstské radni síně, s níž patrně souvisí pořízení i umístění plastiky Bolestného Krista z počátku 15. století, tu lze však spatřovat spíše projev umělecké mnohotvárnosti této doby a jejího uměleckého rozmachu, do jehož bohatství nám v posledních letech umožňují nahlédnout právě výsledky stavebně historického průzkumu.

Přes naznačené datování stropu nelze ovšem zcela vyloučit ani jeho mladší původ, pro který může svědčit prudké zvýšení ceny domu před rokem 1484 (viz poznámka 11). U uměleckých a uměleckořemeslných děl tohoto druhu musíme připustit určitou tvarovou tradicionalitu, které se ostatně nevyhnula ani architektura třetí čtvrtiny 15. století jako celku. Pro poněkud mladší dataci stropu v Richtrově domě by například mohlo mluvit složité, několikrát odstupněné napojení profilace trámů do přístěnného věnce. Avšak ani tento argument není jednoznačný, neboť na jihlavském stropě datovaném přibližně do téže doby nacházíme opět přímé pokračování stejné profilace, tedy řešení velmi tradiční. Je tu třeba znovu vzít v úvahu nedostatek srovnávacího materiálu, který bez přímých historických dokladů zatím brání otázku bližšího časového zařazení stropu čp. 459/I uspokojivě vyřešit.

Ať tu ale stojíme před dílem samotného počátku, či druhé poloviny 15. století, je třeba konstatovat, že jde o dílo mimořádné kvality, vzácný příklad řezbářské a truhlářské práce, zachované navíc ve svém původním stavu a nenarušené obnovitelskými a doplňujícími zásahy zejména 19. století.

Ve druhém patře v místech nad gotickým stropem byl průzkumem zjištěn strop již renesančního charakteru. Mírné vyhnutí východní stěny této místnosti je, pokud lze soudit z průběhu záklopů stropu, patrně mladšího původu. Trámy tohoto stropu jsou neprofilované, jen na rozích seříznuté, v záklopu se střídají hladká prkna s profilovanými obdélnými poli. V profilaci záklopových prken za střední hladkou plochou následuje mělký výžlabek, šikmý pásek a půloblounek, ukončený rovněž páskem s pravoúhlou hranou. Strop nemá polychromii, uplatňuje se pouze barva mořeného dřeva; rovněž na stěnách nebyly zjištěny stopy malovaných vlysových partií.

V bočních stranách vystupujících záklopových prken jsou drážky pro uložení hladkých záklopů, jak je patrné na jednom z uvolněných prvků stropu. Ploše pojatá profilace je cítěna již renesančně a svou tvarovou skladbou je těsnou obdobou členění stropu, trámů i záklopů z původního renesančního stropu velkého radního sálu v prvním patře jižního křídla Novoměstské radnice v Praze, který je asi současný s velkou Riedovou přestavbou jižního křídla radnice ve druhé čtvrtině 16. století. Slohovým charakterem lze strop v čp. 459/I klást do první poloviny 16. století, neboť podobně jako na radnici¹² slohově odpovídá příznačné poloze raně renesanční, v níž přežívají výrazná rezidua středověkých prvků.

Nepříliš rozdílná je i profilace fragmentu renesančního stropu ve druhém patře v místnosti při náměstí, pravděpodobně s původním, mírně šikmým vedením nosných trámů podobně prostě okosených na hraně. Vlastní strop je členěn v ploše profilovanými prvky podobného tvarování jako ve dvorním křídle; prostor mezi nimi je rozdělen zhruba na čtvercová pole oddělená původně lištami, po nichž zbyly jen otisky. Strop nese stopy dvou vrstev polychromie. Pod svrchní malbou asi ze závěru 16. století je patrně starší vrstva šablonových maleb. Původní polohu nosných trámů lze určit podle uspořádání stop po původních lištách, které průběh trámů respektují.

Po skončení a vyhodnocení restaurátorského průzkumu stropu a maleb bude možno stanovit bližší dataci; v zásadě ho však lze co do konstrukce zařadit do poloviny 16. století nebo o málo později.

V zadním křídle domu směrem do Michalské ulice stojí za zmínku pozoruhodný strop pokrytý polychromií raně barokního charakteru s trámy neprofilovanými, s vlysovy malbami v polích, vymezených stropními trámy. Pravděpodobně s ohledem na nepravidelný tvar místnosti je celý strop podtažen původním silnějším průvlakem spojeným se stropem jednotnou polychromií. Podobný případ byl před časem zjištěn i v objektu čp. 166/III, U zlaté studně na Malé Straně.

Zachované jádro domu čp. 459/I tedy představuje zajímavý případ středověkého objektu s možností sledovat jeho stavební vývoj, a to i na stavebních detailech, které vytvářely součást dobového interiéru a jeho vybavení. Mimořádná kvalita a význam nálezu středověké místnosti v prvním patře, který patří nepochybně k nejvýznamnějším v poslední době, výrazně oboha-

cuje naše poznání interiérů městských, měšťanských, případně šlechtických domů období středověku. Spolu s dalšími příklady umožňuje nahlédnout do bohatství a vnitřní výzdoby těchto staveb, z nichž mnohé v prudkém rytmu stavebních změn podlehly radikálním přestavbám následujících staletí. Zároveň se tím výrazně obohacuje památkový fond v této oblasti, jejíž někdejší rozsah zatím jen tušíme a do níž právě v posledních letech přinesly výsledky stavebně historických průzkumů nové podněty pro práci památkáře i historika umění.

POZNÁMKY

- ¹ K čp. 432/I viz nálezovou zprávu Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody, Karlova ulice – průzkum dr. J. Vojty, která se zpracovává.
- ² Raně barokní polychromie tento stav plně respektovala, k zániku těchto částí interiéru došlo patrně až v 18. století při předělení celého prostoru novou dispozicí.
- ³ Violet-le-Duc, *Dictionnaire raisonné...*, díl VII, s. 200 uvádí velmi blízký strop, jehož stropní trámy jsou zapuštěny čepy do přístěnných trámů, které jsou podepřeny nosnými konzolami, zapuštěnými do zdi pod vlastním stropem, zatímco jeho konstrukce do zdi již nezashují. Zdá se, že podobnou funkci hrají dnes na západní stěně sálu druhotně osazené části goticky profilovaných trámů podchycujících spodní hranu přístěnného věnce. Podle jejich relativně pravidelných odstupů i podle zmíněné stopy v polychromii lze soudit, že snad jde o místa původních podpůrných prvků (konzol), které zanikly až v 18. století a byly takto funkčně nahrazeny.
- ⁴ Dvořáková, V., Menclová, D.: *Karlštejn*, Praha 1965, s. 58.
- ⁵ Vojtíšek, V.: *Radnice staroměstská v Praze*, Praha 1923, s. 97, datuje radní síň do 90. let 15. století; Líbal, D.: *Praha středověká*, Praha 1983, s. 305, dospěl k navrženému datování sálu a stropu do rozmezí let 1399–1407, kdy se zmiňuje nová radní síň – *aestuarium novum*.
- ⁶ Průzkum vedl dr. J. Vojta.
- ⁷ *dtto.*
- ⁸ Záklopy a jejich lišty jsou ovšem až renesanční – z konce 16. století, stejně jako celá polychromie stropu včetně trámů.
- ⁹ Šamánková, E.: *Jihlava*, Praha 1955, s. 30; Bartušek, A.: *Umělecké památky Jihlavy*, Havlíčkův Brod, 1960, s. 18 an; naproti tomu Petr, F.: *Umělecké dřevorezby a jejich restaurování*, Praha 1953, obr. 14 datuje strop až do druhé čtvrti 16. století.
- ¹⁰ viz pasport SÚRPMO, s. 2, 8.
- ¹¹ V té době, roku 1416, byl dům zakoupen za celkem vysokou částku 300 kop grošů, zatímco v roce 1433 byl odhadnut na pouhých 60 kop; k novému nárůstu došlo pak roku 1484, kdy stál 600 kop míšenských, roku 1495 asi stejně. Je rovněž zajímavé, že dům přešel po roce 1464 sňatkem do šlechtických rukou a roku 1495 jej koupil pan Trčka z Lípy. Mezi rokem 1415 a 1433 je tedy patrný výrazný pokles ceny, která se ve druhé polovině století opět zvyšuje. Je pravděpodobné, že tento pokles měl spíše důvody politické (viz pasport SÚRPMO, s. 2), nehledě k tomu, že slohová poloha srovnatelného příkladu z Jihlavy ze závěru 15. století vykazuje již v detailu prvky pozdně gotické, které v našem případě zcela chybějí.
- ¹² Strop velkého radního sálu Novoměstské radnice byl narušen již na počátku 19. století při adaptaci budovy pro soudní účely a vězení, kdy byl sál přepatrován. Jižní polovina stropu v traktu při náměstí pak zcela zanikla při Hilbertově přestavbě roku 1905. Původní profilace trámů a skladba profilovaných záklopů byla znovu ověřena při průzkumu, který předcházela probíhající rekonstrukci budovy a plně se shoduje s detailním zaměřením, které bylo provedeno roku 1904 – viz pasport SÚRPMO, 2. díl, příl. 76, 77. V rámci rekonstrukce radnice bude obnoven a do původního stavu uveden i tento strop velkého radního sálu.